

У ШЫПЦЮРАХ Белага арла

(8, VIII, 1919 г.)

(VII, 1920).

Многа цяжкіх бед перажыла Беларусь, многа крыві пралілася на яе палёх, многа енку і стогну яе працоўнага люду чулі лясы, балоты і шляхі Беларусі. Але рэдка калі прыходзілася ей перажываць тое, што прынясла апошняя польская акупацыя.

Мерным крокам адходзіла з Беларусі Чырвоная Армія. Воласьць за воласьцю, павет за паветам захопліваліся белапольскімі легіонамі. 8-га жніўня ў руках генэрала Шептыцкага апынулася сталіца Беларусі—Менск. Праз некалькі дзён легіоны дасунуліся да Бярэ-

ходзілася пад гвалтам—расійскім, нямецкім, ўрэшце, бальшавіцкім. „Гэткая бязупынная няволя, добра вядомая і мне самому, як раздзіўшамуся на гэтай нешчасьлівай зямліцы, павінна быць ўрэшці спынена“. Польскае войска, прышоўшае на Беларусь, нясе ўсім вам свабоду. Хачу Вам даць магчымасьць развязаць ўнутранія нацыянальныя і рэлігійныя справы так, як самі захочаце, без якога-небудзь гвалту або націску з боку Польшчы“. На Беларусі яшчэ грываць гарматы, але ўлада з ваенных рук перададзена у цывільныя загод, у каторыя будуць запрошаны мясцовыя людзі. Мэты ураду такія: 1) Даць магчы-

ны і туг павінны былі успыніцца, астаноўляючы Чырвоная арміяй.

Пачалося панаваньне над Беларусью кіпчэў „белага арла“ Беларусь папала пад бацькаўскую апеку пана Пілсудзкага. Яшчэ 22 красавіка, захапіўшы Вільню, ён выдае вельмі цікавую адозву да насяленьня быўшаю Вял. Князьства Літоўскага. Гэтая адозва ў вялікім ліку зьявілася і на вуліцах Менску праз некалькі гадзін пасля захвату горада акупантамі. Ось зьмест яе: Беларусь шмат гадоў ня ведае свабоды; яна увесь час на-

масьць жыхарам пагутарыць аб сваіх патрэбах праз абраных імі прадстаўнікоў. 2) „Памагчы, каму трэба, жыўнасьцю, памагчы у працы вытворчай абясьпечыць лад і супакой. 3) Апекавацца над усімі бяз розніцы веры і нацыянальнасьці“. Канчаецца адозва прызвам зьвертаецца да пастаўляных уладаў „адкрыта і шчыра у кожнай патрэбе і ў справах, каторыя ляжаць Вам на сэрцы і цікавяць Вас“.

Адозва напісана у сентымэнтальна-рамантычным стылю многаглаголівага Керенскага. Тут і „забытая богам старонка“, і „нешчасьлівая зямелька“, тут і „сэрца“, і „шчырасьць“. Але цікава тое, што тут ёсьць і „жыўнасьць“. Калі ня зробіш уплыву на сэрца, то рабі яго на живот. У адозве гаворыцца толькі аб „унутраніх“ справах, і нічога не сказана аб агульнай незалежнасьці. Само сабою зразумела, што аб соцыяльным пытаньню няма ні слова, бо развязываць сацыяльныя пытаньні—гэта справа большавікоў, каторых так ня любіць пан Пілсудзкі; апроч таго, калі паставіць у абвестку соцыяльныя справы, тады ня можна было-бы Пілсудзкаму гаварыць аб прызыве да ўлады „мясцовых людзей, сыноў гэтае зямлі“, каторых большавікі пагналі з іх беларускіх маёнткаў. Гэтыя „мясцовыя людзі“ потым у самой справе былі пакліканы да ўлады і беларускае сялянства добра памятае іх.

У канцы жніўня выдаецца абавяшчэньне № 16, каторае таксама думае аб гэтых „мясцовых людзях“. Там ясна, чорным па беламу, напісана так: „Усякая прыватная ўласнасьць, ці будзе яна награванай, ці мо' прыпадкова знаходзячыся у незаконных ўласьціцеляў, павінна быць безадкладна зьвернута. Уласьціцелі зямельнай маетнасьці, альбо іх правамоцныя намесьнікі змушаюцца да 10 верасьня прыняць у свае ўладаньне зямельную маетнасьць“. Зразумела, што паны земляўласнікі, „сыны гэтае зямлі“, пасьпяшылі выканаць прадпісаньне і пачалі забіраць свае маёнткі ад пасынкоў Беларусі, каторыя дзе-не дзе ў часы большавіцкай ўлады захапілі панскую зямлю.

Каб здаволіць нацыянальнае пытаньне, хутка пасля захвату Менска (20 жніўня 1919 г.) выдаецца загад № 8 аб карыстаньні беларускаю моваю. Загад абвяшчае: „Ст. I. На абшарах, занятых польскімі войскамі урадавай мовай лічыцца мова польская. Урадавыя загады будуць выдавацца у польскай мове побач с перакладам іх на мову беларускую. Першае месца займае аснова польскай мовы. Ст. II. У сваіх зносінах з уладай насялсньне можа ужываць, побач з польскай, і мову беларускую“.

Гэты загад аб мове таксама вельмі двухсмысловы. Так і ня ясна, што такое з формальна-юрыдычнага боку беларуская мова. Мова польская—урадавая. А беларуская? У ваўсякім разе не урадавая. Тым ня менш яе можна ужываць. Праўда, гэтае ужываньне, па загаду, не абязпечана абязьвязковасьцю са стараны ўраду „разумець“ гэтую мову.

Пры ўступе ў Менск Пiлсудзкі выдаў яшчэ адну адозву да беларускага насяленьня. У адозве вызначалася доўгае сужыццё беларускага народу з польскім народам. Гэтае сужыццё памалёвана ружоваю фарбаю. Адозва вызначае, што польскія войскі, заняўшыя Менск і прагнаўшыя бальшавікоў, адчынілі зноў для Беларусі магчымасць далейшага шчаслівага сужыцця двух братніх народаў. Пiлсудзкі заяўляе, што ён „хацеў-бы бачыць гэты край вольным паміж вольнымі народамі; што датычыць да ўзаемаадносін з Польшчаю, то Беларусь будзе гаварыць з ёю, „як роўны з роўным і вольны з вольным“.

Сярод беларускіх незалежнікаў прыход Пiлсудзкага, быўшага пэпэса, падняў надзеі. Яны паверылі яго адозвам і ня бачылі ўсёй няяснасці і адмоўных бакоў гэтых адозваў. Паміж раднымі Рады Беларускай народнай рэспублікі пачынаецца жывая перапіска. Сутнасць гэтай перапіскі сводзіцца да таго, каб радныя хутчэй збіраліся у Менск і адразу прыступалі да будавання Беларусі. Радныя збіраюцца, але вельмі паволі.

У беларускай тагочаснай прэсе („Звон“, „Беларусь“) так сама на кожным кроку мы спатыкаемся з гэтай верай у Пiлсудзкага і дэмакратыю польскага народу. „Мы звяртаемся да польскай дэмакратыі з гэтакімі славамі: калісь за часоў быўшага Бял. Княжства Беларуска-Літоўскага нашы продкі памаглі Вашым продкам збавіцца ад нямецкай крыжацкай навалы; калісь супольна мы бараніліся ад нашых ворагаў і былі дужыя і культурныя, але калі Польшча перастала паважаць нашы дзяржаўныя і культурна-нацыянальныя патрэбы, то гэта прывяло да згубы і доўгалетняга полану і нас і вас“ (Звон. 25, VIII, 1919, № 1.). Польшча павінна дапамагчы Беларусі. Яна павінна пасунуць свае войскі яшчэ на ўсход, каб адваяваць ад бальшавікоў Усходнюю Беларусь і такім спосабам аб'яднаць усю Беларусь. Беларусь мае права спадзявацца, што Польшча не забыла свайго даўнейшага саюзніка і кампана. Стары друг — лепш новых двух. Няўжо-ж дзеля таго, што Беларусь так заняпала і аб'яднела і не без гістарычнай віны з боку Польшчы, дык яна не мае права на братэрскую помач ад свайго вінавайцы ў гэты рашучы і атпаведны момант? Не, разам мы занепалі, разам нам трэба і вясці сваё адбудаваньне! Трэба рабіць да канца“! (Звон, 27, VIII, 1919, № 2).

На 18-е верасня назначан прыезд у Менск Пiлсудзкага. Захапленне белых беларускіх „дзеячоў“ ваходзіць да апагея. 17-га верасня у газэце „Звон“ вялікімі літарамі надрукованы такія словы: „Гэтымі днямі прыезджае да Менску Начальнік Польскай Дзяржавы, Язэп Пiлсудзкі. Гэта, дзякуючы яму наш змучаны, абяздолены край збаўляецца ад крывавага панавання маскоўцаў. Гэта ён звяртаўся да насяленьня Беларусі з адозваю, у каторай абвяшчаў, што нясе нам волю і збаўленне

ад векавой крыўды і няволі“. Далей ідзе вынятак з віленскай адрэвы гэтага збавіцеля Беларусі, „Прывет табе, Начальніку Польскай дзяржавы на тваей роднай зямельцы Беларусі“.

На другі дзень у Менск прыехаў Пілсудзкі. Урачыстае спатканьне яго было назначана у Шляхэтнай салі (гдзе цяпер клуб К. Маркса). Тут сабраліся сьліўкі польскай буржуазіі і чынавенства. Былі прысутнымі прадстаўнікі і рэлігій Беларусі — каталіцкай біскуп Лазінскі, праваслаўны епіскап Мелхісэдэк, мусульманскі мула і еўрэйскі рабін. Прыцягнулі з Заслаўшчыны і селянаў-кулачкоў. Сярод гэтай прыемнай кампаніі былі прадстаўнікі Беларускага Нацыянальнага Камітэту, каторы злажыўся ў Менску да сходу Рады. Старшыня Нац. Камітэту выступіў з прывітаньнем „Пану Начальніку Дзяржавы Польскай“ Зьмест яго такі: Ужо шосты тыдзень, як мы жывём спакойным жыцьцём. Разьвеяўся чырвоны туман, разьвеялася відмо галоднай сьмерці. Гэты чуд ёсьць дзелам гераічнага польскага войска, каторага Вы ёсьць начальнікам. Вітаю Вас ад імяні нашых беларускіх дэлегацыяў, прадстаўляючых тутака беларускае насяленьне, выслаўляю гарачую падзяку за званьненне Менску і Меншчыны ад новага цяжкага нападу маскоўскага імперыялізму, каторы на гэты раз прыбраўся ў большавіцкую вопратку“. Але „плачуць яшчэ маткі у Вітэбску, стогнуць людзі ў Магілеве, маўчыць, бо забаронен, хаўтурны голас аб'імшэлых званіцаў Смаленску“. Мы ім нічым памагчы ня можам, аднак-жа мы пэўны, што страшная мара развеецца і над імі. „Мы верым і спадзяёмся, што разам з вольнымі Менскам, Вільняй і сівым Горадам вольнымі і шчасьлівымі будуць у вольнай і незалежнай Беларускай Рэспубліцы нашыя адвечныя астрогі на рубяжох Масквы—Віцебск і Магілеў і стары Смаленск. Гэтага мы спадзяёмся у гэта мы верым, а гэтымі верай і надзеяй абдараваў нас братні народ, каторага слаўнаму Прадстаўніку гатовы мы сказаць на Меншчыне ня толькі нашае сягоньяшняе „дзякуй“, але і заўсёды: „здароў будзь, прыходзь да нас наш госьцю мілы, суседзе дарагі“.

Далей гэтага захапленьня няма куды ісьці. Тут і „чырвоны туман“, тут і „відмо галоднай сьмерці“. Відна і беларускіх дзеячоў зьбіла з толку тая „жыўнасьць“, аб якой пісаў Пілсудзкі ў сваёй адрэве. Даваць коментарыі да вышэйпаданнага прывітаньня няма сэнсу. Праз некалькі тыдняў нават для саміх незалежнікаў стала ясна, што яны абмыліліся ў сваім захапленьні.

Адначасна з гэтымі падзеямі Старшыня Польскага Савету міністраў Падэрэўскі вызывае з Парыжу А. Луцкевіча, старшыню Рады міністраў Р. Б. Н. Р. для размовы аб беларуска-польскіх адносінах. Размова іх была кароткая. Незалежнасьць Луцкевіча не спадабалася Падэрэўскаму. Луцкевіч быў інтэрнован, а кіраўніцтва ўсходніх земляў абвясціла Раду Р. Б. Н. Р. распушчанай. Толькі праз месяц Луцкевічу удалося

пры судзейнасьці Пэпэсаў дабіцца ў Падэрэўскага абяцанкі на созыў Рады.

Між тым у Менск ўжо сабралася значная частка радных. Польская захватная політыка ўжо ясна стала відна радавай большасьці. Сярод дэпутатаў вызначыўся рэзкі падзел на дзьве часткі. Эсэры і фэдэралісты былі проціў якога-бы то ні было згодніцтва з польскай ўладай. Група Нацыянальнага Камітэту, на чале каторай стаялі беларускія эсдэкі, выказывалася за згоду з акупантамі. Пры такім настрою Рада сабралася 12 сьнежня 1919 году. Адразу-ж выявілася, што обедзьве групіроўкі разам працаваць ня могуць. Радныя разышліся ўжо на такім драбязговым пытаньні як пасылка прывітальнай тэлеграмы Пілсудскаму.

13-га сьнежня рэволюцыйным шляхам сабраліся 50 радных (з 87-мі) эсэры і сац-фэдэралісты, і ухвалілі рад паставаў—яны абвясцілі сабе запраўднай Радай, выключыўшы з Рады меньшасьць; прынялі рэзалюцыю аб падцьвярджэньні акта незалежнасьці Беларусі; выняслі пратэст проціў акупантаў і абралі прэзідыум Рады. Ластоўскаму (с. р.) дапаручылі сфармаваньне новага габінэту. Меньшасьць Рады (37 радных) абвясцілі сябе Найвышэйшай Радай і аставілі стары габінэт Луцкевіча. Такім спосабам утварыўся раскол старой Рады на дзьве Рады з двума габінэтамі. Актыўная частка антыпольскай Рады хутка адбыла ў Літву, дзе і сядзіць да нашага часу. Найвышэйшая Рада асталася ў Менску і валачыла сумнае жыцьцё. Ёй удалося утрымаць толькі дзьве установы: Беларускаю вайсковую Камісію і Школьную Раду.

8-га жніўня 1919 г. польская армія як мы казалі уваходзіла ў Менск і лавінаю расшыралася па гарацешнай Беларусі. Армія, што і гаварыць, па надворнаму свайму выгляду была вельмі бліскучая. Добрыя коні, зброя і вопратка; вялікі лік артылерыі і танкаў. Жаўнеры елі белы хлеб і сала. За арміяй цягнуліся абозы на фурманках з запаснымі коламі і тармазамі. Вельмі часта ў абозах і артылерыі магчыма было бачыць асобую пароду цяжолавозаў з доўгімі вухамі. Фурманкі былі пабіты ўсякай жыўнасьцю.

Буржуазія і шляхцюкі спаткалі армію з захапленьнем. Часта магчыма было відзець, як паны і пані, адзетыя ў шырокія вопраткі, кідалі ў жаўнераў кветкамі і выходзілі з хлебам—солью. На галовах у паняў і панёнак былі павязаны „амарантовыя“ хусткі, ў паноў „амарантовыя“ ружэткі у пятлічках. Зусім ня такі настрой быў у пралетарскіх колах і ў колах гарадзкой і вясковай беднаты. Прышла армія на абарону фабрыкантаў, паноў, ксяндзоў і г. д. І чым больш яна была бліскучая, тым цямней было ў сэрцы беднаты. У галовах будзіліся думкі, зьвязаныя са страхам і адчаяньнем. Чаму ў нас, у беднаты, няма столькі багацьця, як у панства, каб так добра утрымаць нашу збавіцельку чырвоную армію? Здавала-

ся, што ніколі ня хопіць сілаў у пролетарыята і сялянства. каб прагнаць гэтае бліскучае бела-польскае войска.

Адразу пасля уходу арміі па гарадох, мястэчках і вёсках Беларусі пачаліся пагромы. Шукалі камуністаў, еўреяў, сялянаў, каторыя спачувалі саветам. Даволі было каму нібудзь з паноў ці падпанкоў паказаць на чалавека пальцам, што гэта бальшавік, як гэты чалавек ставіўся „да сьценкі“. Шмат загінула народу, зусім непавіннага ў бальшавізме. Дасталося каапэрацыйным і еўрейскім крамам, каторыя таксама чамусь лічыліся бальшавіцкімі і аддаваліся на разгром. Па гарадох і мястэчках найбольш цярпелі еўрейскі пралетарыят і бедната, па вёсках—батракі савецкіх маёнткаў і сялянская бедната.

Вярнуліся фабрыканты і пань. І тые, і другіе пачалі шукаць і забіраць сваю маетнасць і зямлю аднятую ў іх бальшавікамі. Пайшлі даносы, обыскі. Запоўніліся турмы гарадскою і вясковаю беднатою, У турмах для лепшага сазнаньня намечаных праступнікаў былі пушчаны ў хэд жасокія пыткі. Па вёсках раз'ехаліся канаркі—жандармы, утварылі вясковыя пастэрункі і разам з вярнуўшымся панствам вышуківалі тых, хто быў проціў пана. Загулялі па мужыцкіх карках, шомпал і бізун. Толькі і чулася па Беларусі „dwadzieścia pięć“. Пань паатрымывалі вышэйшыя пасады як у цэнтру, так і на мясцох. У паветах яны сядзелі як старасты, у валосьцях—гмінах, як войты. Моц эканамічнае злучылася з уладай політычнай. Рабочыя па гарадах і сялянства па вёсках былі зусім без абароны.

Паўсюды насаджаўся зьвярыны каталіцка-польскі шавінізм. Католік і паляк сталі сінанімамі. Аднекуль зьявілася цэльная хмара ксяндзоў. Трымалі яны сябе з вялікаю пагардаю і сазнаньнем сваей „бжэственна-польскай“ вартасьці. Беларусы каталікі былі запісаны ў палякі. Назва „беларус“ была для акупантаў пугалам, ня гледзячы на авечы настрой беларускіх „дзеячоў“. Пань бралі пачуцьцём, што беларускі рух, як рух запрыгоненага імі сялянства, ёсьць рух у корані не нацыянальны толькі, але і сацыяльны. Па гарадох узяліся пры дапамозе рэлігіі і нацыі разлажыць рабоча-прафэсыянальны рух. Зьявіліся каталіцка-польскія і іудэйска-еўрэйскія рабочыя саюзы. Католіцкім саюзам даваліся ўсялякія прывілеі. Нават каапэрацыю разьбівалі па рэлігійна-нацыянальным прыкметам. Пайшла палёнізацыя школы. Патрымываліся ўсякімі незаконнымі сродкамі каталіцка-польскія школы. Школы рускія чыноўнічага і „істрно-русскаго“ патрошку лічыліся, як магчымыя і цярпімыя. Асабліва даставалася беларускім школам. Не выратаваліся і еўрейскія хэдэры, хоць яны і былі клерыкальнымі школам і еўрэйскіх сінагогальных абшчынаў. Паўсюду раскінуліся аддзелы „Стражы Крэсвай“ і „Камітэту Абароны Крэсаў“. Гэтыя клерыкальна-культурныя арганізацыі шырока разьвінулі эканамічную працу, стараючыся перацягнуць у каталіцка-польскі бок незаможныя групіроўкі белару-

скага жыхарства той „жыўнасьцю“, аб якой пісаў Пілсудзкі ў сваёй адозве. Апроч таго, разам з „канаркамі“ яны неслі на сабе палітычную абарону крэсаў, займаючыся сыскам і даносамі. Асабліва развінулася праца гэтых крэсавых арганізацыяў, калі быў абвешчан „плебісцыт“ на Беларусі. Добра памятны ўсім крэсавыя з’езды найчасьцей сялянаў аб прылучэньні да Польшчы. Сялянаў заманівалі у горад, „жыўнасьцю“, часам цягнулі пагрозамі, а то і сілаю, тут іх да з’езду запіралі і выпускалі толькі ў салю пасяджэньняў. Сяляне, даведаўшыся, у чым справа, уцякалі, як з турмы. Часам вынікала і апазыцыя, ня гледзячы на тое, што падбіралі самых забітых, пакорных і несвядомых сялянаў.

У адказ на такія акупацыйныя злачынствы пачынаецца на Беларусі падзёмны рух, каторы ў гарадох носіць амаль што выключна політыка-соцыяльны кірунак, а на вёсцы яшчэ і нацыянальна-беларускі кірунак. Найраней пачаўся рух сярод маладых рабочых. Профсаюзы, у каторых да гэтуль меў вялікую сілу бунд і поалей-ціон, ня хочуць і ня могуць ісьці за гэтымі згодніцкімі партыямі. Шырока развіваецца тут камуністычная праца. Бунд павінен акрасіцца ў камуністычную фарбу. Падпольная арганізацыя Компартыі Літвы і Беларусі з кожным днём мае ўсё больш і больш староннікаў. Вельмі хутка ад агітацыі і прапаганды партыя пераходзіць да падгатоўкі паўстаньня. Здабываецца зброя, арганізуецца разведка і невялічкія атрады.

Заварушылася і вясковая бедната. Дагэтуль яна мела слабую сувязь з камуністычным рухам. Сялянства на Беларусі было пераканана, што большавікоў на Беларусі няма, што яны жывуць у Маскве, а сюды толькі прыезджаюць, каб змагцца з панамі. Акупацыі імперыялістаў, праганяўшыя Вялікі Кастрычнік з Беларусі падтрымывалі гэты вясковы міф аб большавікох. Політыка-соцыяльны і нацыянальны ўціск над вёскаю прабудзілі вясковую моладзь. І сюды прыйшла Компартыя і Комсамол. Паралельна з імі вырастае „Беларуская падпольная арганізацыя“. Яна вырастае на каранях беларускай вёскі. Складаецца яна большасьцю з сялянаў і вясковых настаўнікоў. Цэнтрам „Арганізацыі з’яўляецца Беларускі Педагагічны Інстытут у Менску“, начале арганізацыі хутка утвараецца камітэт пад назваю Першай тройкі, Праграма „Арганізацыі зусім супадае з праграмаю Компартыі“. Асаблівым сваім заданьнем яна ставіць абхапіць пратэстуючыя колы вёскі, выдзеліць там беднату, а з яе выбраць актыўнейшыя элемэнтны толькі для рэвалюцыйнай, але і для камуністычнай працы. Для гэтых мэтаў Арганізацыя шырока карыстаецца „мужыцкай“ беларускай мовай. Апроч таго, Арганізацыя ставіць сваёю мэтаю разлажыць белы беларускі рух, пакіраваць яго па чырвонаму руслу сацыяльнай, клясавай рэвалюцыі і ўліць у інтэрнацыянальны рух пролетарска-сялянскага вызваленьня.

Ня раз падымаецца пытаньне аб злучэньні Organізацыі з Компартыяй Літвы і Беларусі, чаго-жадае і на чым настаівае Organізацыя. Злучэньню прашкаджаюць падпольныя ўмовы істнаваньня. Наступае час вялікага бою; няма часу займацца абфармленьнем. Яно адкладзена да лепшых часоў, каторыя ужо не за гарамі.

У выніку працы Коммуністычных organізацый вырастае паўстанскі рух, каторы з асаблівай сілай выбухае вясною 1920 году. Працуюць ува ўсю партызанскія групы, працуюць адзіночкі тэррарысты. Крывею паноў і крывею паўстаўшых масаў пакрываецца змучаная Беларусь. Расстрэлы, турмы, шомпалы і бізуны ўжо ня могуць задушыць паўстаньня рабочых і сялянаў Беларусі. Тым больш, што і ў польскай арміі пачынаецца разлажэньне. І тут прасыпаюцца рабочыя і сяляне ў вопратках легіянераў. Ужо ёсьць адказы ад стрэлаў ў народ. Ужо партызанскія групы маюць сваіх людзей сярод легіянераў. Слабнучь крылы белаго арла. Ён пачынае разжымаць свае кіпці, ўпіўшыся ў жывое цела рабочых і сялянаў Беларусі.

А тут яшчэ пачынаюцца недахватны эканамічнага кірунку ў польскай арміі. Справа ў тым, што „жыўнасьць“ у белапапалякоў была не свая, а Антанты. Антанта зменьшыла порцыі жыўнасьці. Сталі падымацца цэны, стала ўніз падаць польская марка. Пачаўся летні наступ чырвонай арміі. Зноў прыйшоў Вялікі Кастрычнік, на гэты раз ён прыйшоў на заўседы. 11-га ліпеня 1920 году Менск быў заняты Чырвонай Арміяй

Лік чырвонаармейцаў у раз дзесяць быў меншым, чым уцекаючая белапольская армія. Яна уцякала ў поўным разлажэньні, пры поўнай адсутнасьці дысцыпліны. Куды дзелася тая бліскучая армія каторая 11 месяцаў таму назад прыходзіла акупаваць Беларусь? Яна растаяла, пагубіла сваю маетнасьць і зрабілася натаўпам. І зразумелся рэч. Перад працоўнымі масамі, калі яны падымуцца, калі яны злучацца са сваёй, рабоча-сялянскай арміяй, ня зможа устаяць самая лепшая белая армія.

Прышоў чырвонаармеец, змучаны, галодны, часта бяз ботаў. Працоўныя масы не абсыпалі яго кветкамі, а стараліся знайсці для яго ў хаце кавалак хлеба. Пакойна, бодро, бяз шуму, бяз гвалтаў зноў ён за працоўныя масы і разам з працоўнымі масамі Беларусі ішоў ён на Варшаву.

1-га жніўня была абвешчана незалежная Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка Беларусі імем паўстаўшых рабочых і сяляноў. Па гэтаму пытаньню была выдадзена Дэкларацыя такога зместу: Змучаная Беларусь пры дапамозе Чырвонай Арміі завершае справу свайго вызваленьня. Цяпер рабоча-сялянскі народ Беларусі можа выявіць сваю волю. „Organізава-ныі рабочы кляс і працоўнае сялянства Беларусі (Комуністычная Партыя Літвы і Беларусі, Беларуская Комуністычная Organізацыя, Агульны Еўрэйскі Рабочы Саюз „Бунд“ і Цэнтральнае Бюро Прафэсіянальных саюзаў г. Менска і Менскай

губэрні) грунтуючыся на волі працоўных масаў, выяўлянай на першым З'езду Саветаў Беларусі ў лютым 1919 году ў шэрагу рэвалюцый у поўнай згодзе с Чырвонай Арміяй і Рэвалюцыйным Ваенным Саветам заходняга фронту, імем паўстаўшых рабочых і сялянаў правазгалашаюць незалежную Соцыялістычную Савецкую рэспубліку Беларусі". „Яшчэ раз пацьверджаецца, што права прыватнай ўласнасці на зямлю касуецца на заўсёды". Да сазыва З'езду Саветаў ўся паўната ўлады на Беларусі перадаецца Ваенна-Рэвалюцыйнаму Камітэту, ў каторыя Компартыя Літвы і Беларусі дэлегуе тры прадстаўнікі, Агульны Еўрэйскі Рабочы Саюз „Бунд" аднаго прадстаўніка, Беларуская комуністычная Організацыя—аднаго прадстаўніка.

З гэтага часу на тэрыторыі быўшай Менскай гбуэрні, у ўтворанай тут Беларускай рэспубліцы, пайшла праца па адбудаваньню зруйнаванага жыцця на асновах вялікага кастрычніка Будуецца цэнтр, каторы ў будучыне аб'яднае рабочых і сялянаў усей этнаграфічнай Беларусі.

У мажэйскі.

